

Харківський державний педагогічний університет ім.
Г.С. Сковороди

ВПЛИВ ІКТ НА АКТИВІЗАЦІЮ НАВЧАЛЬНО- ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ МУЗИЧНОЇ ГРАМОТИ

На сучасному етапі широкого впровадження новітніх засобів інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів особливого значення набуває проблема вивчення впливу засобів ІКТ на результати навчально-виховного процесу, психофізіологічний розвиток учнів, формування їх особистісних психічних та інтелектуальних якостей. Більшість досліджень, проведених у цьому напрямку, стосуються доведення факту педагогічної корисності застосування засобів ІКТ при реалізації часткових методик викладання окремих навчальних дисциплін.

Аналіз публікацій з питань впливу засобів ІКТ на результати навчального процесу та особистісні якості дитини показує, що однією з найбільш актуальних в умовах широкого використання у навчально – виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу засобів ІКТ залишається проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, розвиток їх самостійності.

Враховуючи значні витрати, якими супроводжується впровадження засобів ІКТ у навчально-виховний процес, відсутність узагальнюючих досліджень щодо впливу засобів ІКТ на загальний розвиток дитини виникає потреба в проведенні ряду експериментально-дослідних робіт у визначеному напрямку.

Навчально-пізнавальна діяльність як «форма співробітництва дорослого і школяра», в якій «здійснюються як пізнавальні процеси, так і соціалізація поколінь» [с. 5-16], як важливий в житті учнів вид діяльності вимагає такої її організації, яка б забезпечила формування пізнавальної активності різних видів, сприяла б розв'язанню школярами завдань, які поступово ускладнюються,

просуванню їх від репродукції до творчості. Все це пов'язане з управлінням процесом активного пізнання, тобто з активізацією — процесом, що „спрямований на наполегливу, спільну навчально-пізнавальну діяльність учителя і учнів, на спонукання до її енергійного, цілеспрямованого здійснення, на подолання інерції, пасивних і стереотипних форм викладання і учіння” [5, с. 135], на розвиток тенденції збільшення активності учня з метою виховання у нього ініціативи й творчих здібностей [1, с. 95].

Активізація навчально-пізнавальної діяльності вимагає такої організації процесу пізнання, коли об'єкт пізнання входить до сфери діяльності школяра, а діалектична взаємодія між ними створює передумови виявлення активності. Таким чином, активізація навчально-пізнавальної діяльності — це використання певних способів організації діяльності, які забезпечують формування активності особистості школяра. Розв'язанню завдання сприяє цілеспрямоване використання різноманітних методів, прийомів, засобів, форм навчання тощо. „Активізація процесу навчання — удосконалення методів і організаційних форм навчальної роботи, що забезпечують активну і самостійну теоретичну та практичну діяльність школярів у всіх ланках навчального процесу” [3, с. 59].

Нами проведено педагогічний експеримент щодо виявлення впливу ІКТ на активізацію навчально-пізнавальної діяльності та активності учнів при вивченні музичної грамоти в рамках факультативного курсу при використанні музичного редактора Midisoft Studio 4.0. for Windows 98.

До факультативного курсу розроблена програма, яка розрахована на 34 години. Ця програма передбачає лекційні, лабораторні та контрольні заняття. При проведенні цих занять прослуховувалися різні музичні твори за допомогою музичного редактора Midisoft Studio 4.0. for Windows 98, виконувалися учнями кросворди, тести, ігри. У процесі роботи учнями давалися відповіді на запитання („Десять питань”), які спонукали їх до перевірки одержаних знань. Школярі виконували також творчі завдання — це запис свого музичного твору за ритмічним малюнком і виконання його за допомогою музичного редактора, запис нот на слух та ін.

За допомогою музичного редактора діти можуть працювати на макеті партитури фортепіано, моделювати звучання потрібних інструментів, а також робити відповідні написи. На кнопках палітри зображені ноти, паузи, знаки альтерації, за допомогою яких учень може творити свою музику. Завдяки цьому музичному редактору учень може стати маленьким композитором, відкрити свої творчі можливості.

У рамках факультативного курсу учні вивчали музику українських, російських, зарубіжних композиторів, а також зображення та звучання 128 музичних інструментів; здобували навички запису музичних творів, лібрето до опер, пісень та нот на нотному стані головного вікна музичного редактора Midisoft Studio 4.0. for Windows 98. На заняттях при вивченні музичної грамоти використовувалися різні способи активізації пізнавальної діяльності, які викликали інтерес до матеріалу, що вивчається.

Всі способи активізації пізнавальної діяльності школярів були спрямовані на формування позитивного ставлення учнів до процесу пізнання, що визначається їх позитивною мотивацією, пізнавальними інтересами. Ще Я.А. Коменський радив всіма можливими способами запалювати у дітей палке бажання до знань і учіння: „Погано дбають про дітей ті, які насильно примушують їх до навчання. Чого ж вони, нарешті, від цього чекають!” [4, с. 142]. При проведенні занять ми використовували способи, які активізують навчально-пізнавальну діяльність школярів, які формують пізнавальну активність як якість особистості передбачаючи певну організацію її діяльності, адекватну висунутому завданню. Розглянемо деякі способи, які використовувалися на заняттях у рамках факультативного курсу.

Оскільки стимулюванню активності особистості сприяє зміст навчального матеріалу, то проводився ретельний його відбір до кожного заняття. При цьому на заняттях визначались новизна, наукова, теоретична і практична цінність навчального матеріалу, розглядався зв'язок із сучасністю, досвідом школярів, а також незвичайність фактів або їх протиріччя.

На заняттях створювалися ситуації, які стимулювали самостійність розумової діяльності школярів. Учні мали право захищати свою думку, наводили на її захист аргументи, докази,

використовуючи при цьому здобуті музичні знання. Вони мали можливість задавати питання вчителю, товаришам за допомогою персонального комп'ютера. Крім того, вони письмово рецензували відповіді товаришів, інші творчі роботи, вносили певні корективи, давали поради, мали можливість ділитися своїми знаннями з іншими, допомагали товаришам долати труднощі, створювали ситуації самоперевірки, аналізу особистих пізнавальних і практичних дій.

Для підвищення інтересу, що стимулює пізнавальну активність школярів при проведенні нестандартних занять з музичної грамоти при використанні комп'ютера, а саме музичного редактора, застосовувалися різні форми навчання: уроки-турніри, уроки-подорожі, уроки диспути. Ці нестандартні форми навчання дозволили урізноманітнити форми і методи роботи з учнями, відходячи від шаблонів, які сприяли вихованню творчої особистості школярів та позитивно вплинули на основні показники якості одержаних знань (повнота, міцність, усвідомленість, глибина, системність).

Для стимулювання активності особистості учнів при виконанні деяких творчих завдань для учнів були створені ситуації вибору. Так, учні робили аналіз музичних творів, порівнювали їх, приймали рішення щодо їх написання в головному вікні музичного редактора. Такі ситуації вибору на заняттях факультативного курсу викликали в учнів відчуття віри в свої здібності, в здатність діяти самостійно, що сприяло вихованню адекватної самооцінки, встановленню взаєморозуміння між вчителем-учнем та комп'ютером.

Проводячи заняття з факультативного курсу при вивченні музичної грамоти велике значення приділялося вимірюванню успішності учнів. Школярі за свої успіхи отримували подяку у вигляді слайдів, створених за допомогою комп'ютерної графіки та музичного редактора, а також отримували гарні оцінки. Щодо оцінювання знань була розроблена адекватна система оцінювання результатів навчання з музичної грамоти, яка теж сприяла активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Важливим напрямком удосконалення технології навчання та активізації навчально – пізнавальної діяльності учнів у середній

школі при використанні ІКТ є ігрові форми та методи. Так, ще В.Я. Платонов, доводячи ефективність застосування ділової гри в навчальному процесі, навів такі дані досліджень: якщо за лекційної подачі матеріалу засвоюється не більше 20% інформації, то в діловій грі – близько 90%; введення і широке використання ділової гри у середніх класах дозволяє зменшити час, відведений на вивчення деяких дисциплін, на 30-50% при більшому ефекті засвоєння навчального матеріалу. Процес навчання стає більш творчим, цікавим; активність учнів у ділових іграх проявляється досить яскраво, має більш тривалий, а не епізодичний характер, бо сама обстановка ділової гри примушує учнів бути активними [2, с. 4-5].

Виходячи з цих висновків до занять з вивчення музичної грамоти нами були залучені такі ділові ігри, які мали вагомі теми і становили практичний і навчальний інтерес. Кожна ділова гра мала інструктаж, в якому визначалися мета гри, її завдання, умови. За факультативним курсом ігри проводилися систематично, і учням надавалася можливість наприкінці гри самим визначити, які вміння формує дана гра і для чого вона потрібна.

Так, при проведенні факультативного курсу з вивчення музичної грамоти при використанні комп'ютера, а саме музичного редактора Midisoft Studio 4.0. for Windows 98, ми залучали до занять різні способи активізації навчально-пізнавальної діяльності, які викликали в учнів інтерес до вивчення музичної грамоти. Усі ці способи були побудовані при використанні музичного редактора і тому більш зацікавлювали учнів, спонукали їх до виконання завдань, що стимулювало одержання міцних знань.

Використовуючи комп'ютер, а особисто музичний редактор, який надавав безліч музичних файлів, нотної і методичної літератури, учні протягом занять мали можливість одержати у декілька разів більше якісної інформації, яку вони встигали закріпити. Таким чином, учні з будь-яким типом сприйняття мали можливість засвоїти поданий матеріал з факультативного курсу, адже були задіяні і зорові, і слухові органи, і це все підсилювалося ще і їх позитивним емоційним станом.

На закінчення зауважимо, що учні мають схильність до різних предметів, вони обирають профільні класи та навчальні

заклади. Всі вони оберуть різні спеціальності у майбутньому, але сьогодні їх об'єднує ідея вивчати математику, фізику, музику та інші предмети за допомогою комп'ютера. Рідко можна побачити таку одностайність. Не усі вони стануть фізиками або математиками, або відомими композиторами, але необхідні знання з тієї чи іншої дисципліни повинні одержати, щоб потім у житті, якщо це буде необхідно, могли їх використати. Тому ми повинні скористатися їхнім прагненням до знань і допомогти одержати базові знання і стати високоосвіченими людьми. А для цього необхідно використовувати усі способи активізації навчально-пізнавальної діяльності, поширювати їх, вишукувати нові, і тільки тоді можливо зробити з учня талановиту людину. При вивченні музики і її музичної грамоти формується духовна культура учнів. Саме тому питання залучення музичних редакторів при вивченні музичної грамоти з метою активізації навчально-пізнавальної діяльності є дуже важливим. Ми дійшли висновку, що творча діяльність учнів при використанні комп'ютера суттєво підвищилася, а також підвищилася інтенсивність передачі знань і їх збереження та відтворення, що сприяло творчому розвитку школярів, а тести скоротили час оцінювання та контролювання знань, умінь, навичок учнів на уроці музики.

Список літератури

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Посібник для педагогів. — Київ, 1997. — 410 с.
2. Платонов В.Я. Деловые игры: разработка, организация и проведение: Учебник. — М.: Профиздат, 1991. — 192 с.
3. Педагогическая энциклопедия: В 4 томах. — М.: Сов. энциклопедия, 1964. — Т.1. — 831 с.
4. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики. — М., 1971. — 560 с.
5. Шукина Г.И. Роль деятельности в учебном процессе. — М.: Просвещение, 1986. — 144 с.